

Рекомендації органам управління охорони державного кордону щодо забезпечення стійкості міжнародних пунктів пропуску до впливу терористичних загроз

Recommendations to state border protection management bodies on ensuring the stability of international border crossing points the influence of terrorist threats

Олег Фаріон^A

Corresponding author: д.в.н., професор, професор кафедри прикордонної безпеки факультету підготовки керівних кадрів, e-mail: olegfarion71@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6751-0468

Дмитро Поліщук^A

ад'юнкт відділення докторантури і ад'юнктури науково-організаційного відділу, e-mail: polischykd@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0425-1651

Oleh Farion^A

Corresponding author: Dr of Military Sciences, Professor, Professor of The Department of Border Security of The Faculty of Senior Personnel Training, e-mail: olegfarion71@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6751-0468

Dmytro Polishchuk^A

PhD student, e-mail: polischykd@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0425-1651

^A Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

^A National Academy of State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytsky, Ukraine

Received: December 7, 2023 | **Revised:** December 25, 2023 | **Accepted:** December 31, 2023

DOI: 10.33445/sds.2023.13.6.4

Мета роботи: розробити рекомендації органам управління охорони державного кордону щодо забезпечення стійкості міжнародних пунктів пропуску до впливу терористичних загроз.

Метод дослідження: системний аналіз, узагальнення, синтез.

Результати дослідження: розроблено механізм та запропоновано рекомендації органам управління прикордонного загону щодо забезпечення стійкості міжнародних пунктів пропуску до впливу терористичних загроз.

Теоретична цінність дослідження: розроблені рекомендації дозволять отримати подальший розвиток науково-методичного забезпечення стійкості пунктів пропуску до впливу терористичних загроз.

Практична цінність дослідження: полягає в можливості використання розроблених рекомендацій під час організації оперативно-службової діяльності органів охорони державного кордону на рік або інший період, та в ході реалізації заходів забезпечення стійкості пунктів пропуску до впливу терористичних загроз.

Тип статті: теоретичний.

Purpose: to develop recommendations for the management bodies of the state border protection bodies to ensure the resilience of international checkpoints to the impact of terrorist threats.

Method: system analysis, generalization, synthesis.

Findings: a mechanism was developed and recommendations were proposed to the management bodies of the border guard detachment to ensure the resilience of international checkpoints to the impact of terrorist threats.

Theoretical implications: the developed recommendations will allow for further development of scientific and methodological support for the resilience of checkpoints to the impact of terrorist threats.

Practical implications: the possibility of using the developed recommendations in the organization of operational activities of the state border protection bodies for a year or other period, and in the implementation of measures to ensure the resilience of checkpoints to the impact of terrorist threats.

Paper type: theoretical.

Ключові слова: тероризм, пункт пропуску, стійкість, орган управління, взаємодія.

Key words: terrorism, checkpoint, sustainability, management body, interaction.

1. Вступ

В процесі євроінтеграції України важливе значення приділяється інтегрованому управлінню кордонами (далі – ІУК) спрямованому на створення та підтримання балансу (Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року, 2019) між належним рівнем прикордонної безпеки і збереженням відкритості державного кордону. Це досягається

завдяки виконанню низки вимог, зокрема, забезпечення надійності та безперервності функціонування міжнародних пунктів пропуску (далі – ППр) через нарощування їх стійкості до впливу загроз прикордонній безпеці.

Протидія таким загрозам прикордонній безпеці, як терористичним, в ППр здійснюється суб'єктами ІУК (Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року, 2019) у взаємодії із суб'єктами боротьби з торизмом (Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, 2016) та іншими суб'єктами, які можуть залучатись, в мажах наданих законодавством України повноважень (далі – суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр).

Отже, стійкість ППр до впливу терористичних загроз забезпечується діяльністю низки зазначених вище суб'єктів, серед яких координуючу роль у процесі ІУК виконує Державна прикордонна служба України (Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року, 2019), зокрема через підпорядковані органи охорони державного кордону (далі – ООДК) (Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України, 2018).

За результатами аналізу проведених заходів ООДК у взаємодії з підрозділами та представниками інших суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр встановлено, що в останні роки кількість реалізованих терористичних посягань на ППр збільшилась. Це зумовлено низкою причин, серед яких встановлено, що наявне в ООДК методичне забезпечення заходів з протидії терористичним загрозам не дозволяє ефективно їх проводити через динамічні зміни (якісні та кількісні) факторів, які сприяють тероризму (збройне вторгнення російської федерації, кібератаки, інформаційний вплив тощо).

2. Теоретичні основи дослідження

Питання щодо забезпечення безпеки державного кордону, протидії її загрозам та підвищення ефективності боротьби з тероризмом досліджували різні вітчизняні та закордонні вчені: Андрощук О. С., Боровик О. В., Вінярський Я. Я., Каратаєв Р. Г., Карпенко О. В., Кириленко В. А., Купрієнко Д. А., Марчук А. А., Мельников О. Г., Мещеряков І. В., Михайленко О. В., Мурасов Р. К., Нікіфоренко В. С., Філіппов С. О. та інші. Так, Андрощук О. С. у (Андрощук, 2011) розробив модель нечіткого логічного виводу оцінки ризику перетину державного кордону в ППр правопорушниками, зокрема зі складу суб'єктів терористичної діяльності.

Городнов В. П., Кириленко В. А., Каратаєв Р. Г. у (Городнов та інші, 2009) розробили модель визначення ступеня відповідності об'єкта уваги даним про потенційного порушника в ППр. Використання моделі дозволяє прикордонним нарядам в ППр вчасно виявити осіб, причетних до протиправної діяльності.

Авторський колектив у складі І. А. Левадний, Д. А. Купрієнко та О. В. Боровик у роботі (Левадний та інші, 2022) узагальнили пріоритети для розвитку прикордонного безпекового середовища та гарантування прикордонної безпеки в глобальному, регіональному та національному аспектах. Він акцентував увагу, що серед інших можна виділити специфічний клас загроз, проти яких можливості окремих суб'єктів забезпечення прикордонної безпеки (інституцій чи навіть держав) мінімальні. Йдеться про транснаціональні загрози, які проходять територіями багатьох держав та є актуальними у сучасному й майбутньому середовищах безпеки України та інших країн. Носіями таких загроз є міжнародні організовані злочинні угруповання, діяльність яких, зокрема спрямована на незаконний обіг зброї, боєприпасів і інших засобів терору. Обґрунтували структурований ієрархічний багатокомпонентний підхід для боротьби із загрозами прикордонній безпеці.

Авторський колектив у складі О. Г. Мельникова, Я. Я. Вінярського та О. В. Карпенка в (Мельников та інші, 2012) досліджував особливості виявлення ядерних та радіоактивних

матеріалів на державному кордоні у контексті загальної безпеки держави, направлено на боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення спроб перетинання ППр терористами, незаконного переміщення через них зброї, вибухових, отруйних, радіоактивних речовин за допомогою технічних засобів радіаційного контролю, а також фахового підготовленого персоналу.

Михайленко О. В. у (Михайленко, 2015) зазначив, що одним із пріоритетних напрямів вдосконалення інформаційно-методичного забезпечення розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень на державному кордоні є розробка і впровадження в практику оперативно-розшукових підрозділів сучасних методик моделювання злочинної діяльності. Обґрунтував підходи до моделювання злочинної діяльності на державному кордоні України.

У дослідженні (Мурасов та інші, 2023) Р. К. Мурасов та І. В. Мещеряков розробили метод попередження надзвичайних ситуацій терористичного походження шляхом оцінки можливості ступеневого росту деструктивних подій.

Нікіфоренко В. С. у (Нікіфоренко, 2020) запропонував механізм запровадження технологічних новацій у ППр, перевагами запровадження якого суб'єктами ІУК є підвищення рівня координації міжнародних суб'єктів ІУК у сферах забезпечення прикордонної та національної безпеки; можливість ефективного планування використання сил та засобів у залежності від якісних та кількісних показників пасажирського потоку; збільшення часу на мотивацію та мобілізацію персоналу до майбутніх дій; перевірена міжнародною практикою економічна доцільність зазначених заходів.

Авторський колектив О. О. Резнікова, А. О. Місюра, С. В. Дрьомов, К. Є. Войтовський у (Резнікова та інші, 2017) дослідив актуальні тенденції у розвитку міжнародного тероризму, особливості боротьби з тероризмом у сучасному світі, трансформацію характеру терористичної загрози в Україні, механізми забезпечення стійкості держави до такої загрози.

Філіппов С. О. та Марчук А. А. в (Філіппов & Марчук, 2022) розробили практичні рекомендації щодо впровадження в ППр системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) як інструменту протидії транскордонним загрозам. Запропоновано порядок дій, який включає розробку потреб та цілей, визначення основних параметрів національної системи, формування правового забезпечення функціонування системи (забезпечення гарантій захисту персональних даних, правова регламентація збору, обміну та обробки отриманих даних), налагодження механізму міжвідомчого взаємодії.

Наукові доробки зазначених та інших вчених лише з окремих питань забезпечують стійкість ППр до впливу терористичних загроз в сучасних умовах прикордонної безпеки.

3. Постановка проблеми

Терористичні загрози у ППр можуть впливати на пасажиро-транспортний потік, контрольні процедури та обслуговуючий персонал, який їх реалізує, процеси забезпечення функціонування ППр та захищеність об'єктів його інфраструктури.

В сучасних умовах прикордонної безпеки збільшення кількості реалізованих терористичних посягань на ППр підтверджує, що діяльність ООДК у взаємодії з іншими суб'єктами боротьби з тероризмом не є досить ефективною.

Результати аналізу науково-методичного забезпечення діяльності ООДК свідчить про відсутність комплексного дослідження стійкості ППр до впливу терористичних загроз.

Отже, наукова проблематика визначена як неможливість використання існуючого науково-методичного супроводу діяльності ООДК щодо протидії тероризму в ППр внаслідок сучасних кардинальних змін у тактиці терористичної діяльності та формах її прояву, що

зумовлює необхідність розробки рекомендацій органам управління ООДК спрямованих на забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз.

4. Результати

Органами охорони державного кордону Державної прикордонної служби України є прикордонні загони, окремий контрольно-пропускний пункт та авіаційні частини. Завдання щодо пропуску через державний кордон України осіб, транспортних засобів і вантажів виконують окремий контрольно-пропускний пункт та прикордонні загони, на ділянках відповідальності яких функціонують ППр. Тому, у даному дослідженні під ООДК розуміється прикордонний загін або окремий контрольно-пропускний пункт.

Протидія терористичній діяльності органами охорони державного кордону у взаємодії з іншими суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр передбачає (Поліщук, 2023):

- проведення комплексу антикризових спецзаходів (операцій) щодо нейтралізації загроз (наприклад, в рамках спеціальної прикордонної операції). У випадку критичної ситуації, здійснення швидкого втручання суб'єктів ІУК, уповноважених реалізовувати державну політику щодо боротьби з тероризмом, за типовими планами;

- проведення комплексу додаткових режимних заходів щодо посилення режимних та контрольних заходів в ППр, використання резервів;

- проведення комплексу планово-профілактичних заходів;

- проведення заходів забезпечення сталого розвитку системи боротьби з тероризмом у повсякденному режимі функціонування суб'єктів ІУК в ППр.

Системне та ефективне проведення зазначених заходів надає можливість забезпечити стійкість ППр до впливу терористичних загроз.

Поняття "стійкість пункту пропуску до впливу терористичних загроз" відсутнє у наукових та нормативно-правових джерелах, існують такі поняття, як "національна система стійкості" та "національна стійкість" (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про запровадження національної системи стійкості", 2021):

"національна система стійкості" – комплекс цілеспрямованих дій, методів та механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, інститутів громадянського суспільства, які гарантують збереження безпеки і безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після настання кризової ситуації;

"національна стійкість" – здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій.

На основі аналізу цих понять та теоретичних положень в (Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про запровадження національної системи стійкості", 2021; Резнікова, 2022) сформовано поняття "стійкості ППр до впливу терористичних загроз", за сукупністю таких складових:

- здатність ефективно протидіяти тероризму та його проявам шляхом проведення превентивних заходів, вчасного виявлення ознак тероризму та реагування на кризові та надзвичайних ситуації терористичного походження;

- здатність адаптуватися до змін безпекового середовища, зумовлених впливом терористичних загроз;

- здатність до швидкого відновлення (повертатись до штатного режиму функціонування) після впливу тероризму;

- здатність забезпечувати постійну готовність до впливу терористичних загроз, через

прогнозування проявів тероризму та їх можливих наслідків, завчасної підготовки сил та засобів до виконання завдань (заходів) з протидії тероризму;

- здатність до сталого функціонування.

Отже, стійкість ППр до впливу терористичних загроз полягає у здатності суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр підтримувати готовність, прогнозувати, ідентифікувати, реагувати та протидіяти терористичним загрозам, відновлюватись, адаптуватись до впливу мінливих проявів тероризму та стало нарощувати наявні спроможності.

У цьому контексті, до функцій суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр належать:

- ідентифікація терористичних загроз, оцінювання ризиків та визначення уразливостей;
- оцінювання спроможностей і рівня готовності суб'єктів боротьби з тероризмом до реагування на загрози;
- запобігання терористичним загрозам, мінімізація їх впливу та наслідків реалізації;
- забезпечення готовності суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр до реагування на терористичні загрози, кризові та надзвичайні ситуації терористичного походження;
- забезпечення гнучкого планування та ефективного управління кризовими ситуаціями, зокрема через упровадження документів взаємодії з цих питань;
- документів (планів тощо) взаємодії залежно від результатів аналізу стійкості ППр та змін прикордонного безпекового середовища;
- забезпечення дієвої координації та чіткої взаємодії у запобіганні й реагуванні на кризові, надзвичайні ситуації терористичного походження та подоланні наслідків впливу терористичних загроз;
- поширення досвіду (необхідних знань і навичок) протидії тероризму та забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз;
- налагодження та підтримання надійних каналів комунікації між суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр;
- розвиток міжнародної співпраці з питань боротьби з тероризмом, забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз.

Зазначені функції повинні реалізовуватись у постійній взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом. Це надає можливість створити синергетичний ефект – набуття нових властивостей, які дозволяють наростити стійкості ППр чим підвищити ефективність протидії терористичним загрозам.

З урахуванням специфіки діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр процес забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз за призначенням поділяється на:

загального призначення – визначає порядок організації взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр;

спеціального призначення – визначає специфіку діяльності окремого суб'єкту боротьби з тероризмом в ППр.

Для забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз органам управління ООДК доцільно застосовувати комплексний підхід (механізм), який представлено на рис.1.

Він складається з таких процесів (див. рис. 1):

запобігання – моніторинг обстановки, виявлення та аналіз терористичних загроз, оцінювання ризиків, виявлення уразливості, зменшення імовірності виникнення тероризму, ужиття превентивних заходів;

забезпечення готовності до дій – аналіз спроможностей, визначення пріоритетів, планування дій, спільне тренування, навчання;

реагування на вплив тероризму – протидія кризовим і надзвичайним ситуаціям терористичного походження, ужиття адекватних обставинці та ефективних заходів боротьби з тероризмом перед, під час чи після впливу терористичних загроз;

відновлення – аналіз подій та наслідків, застосування скоординованих зусиль та процесів для швидкого відновлення штатних (повсякденних) умов функціонування ППр;
розвиток стійкості – ужиття заходів щодо нарощування стійкості ППр до впливу терористичних загроз (аналіз досвіду, уточнення планів взаємодії, добір ресурсів, нарощування спроможностей).

Рисунок 1 – Механізм забезпечення стійкості міжнародних пунктів пропуску до впливу терористичних загроз

Джерело: розроблено авторським колективом самостійно.

Розглянемо механізм забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз за рекомендаціями щодо реалізації його процесів (див. рис. 1) більш детально.

Отже, в процесі запобігання тероризму органам управління ООДК рекомендується для забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз здійснювати:

- моніторинг обстановки з метою своєчасного виявлення причин і умов, що сприяють виникненню терористичних загроз та збирання (добування) даних про осіб, причетних до терористичної діяльності;

- прогнозування можливих каскадних ефектів впливу терористичних загроз;

- обмін інформацією про оперативну обстановку в ППр;

- комплексне оцінювання ризиків та ужиття заходів щодо їх зниження;

- виявлення уразливості ППр щодо стійкості до впливу терористичних загроз;

- визначення змісту та ужиття спільних з іншими суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр превентивних заходів з метою зменшення імовірності виникнення та впливу терористичних загроз;

- обмін позитивного досвіду між суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр та поширення серед інших ООДК знань і навичок ефективного запобігання тероризму в ППр.

Готовність до дій (спільного із суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр реагування на вплив терористичних загроз) органам управління ООДК доцільно забезпечувати за такими напрямками:

- аналіз наявних спроможностей;

- визначення пріоритетів у проведенні заходів з протидії терористичним загрозам;
- спільне планування узгоджених дій на випадок виявлення ознак терористичних загроз та терористичних посягань;
- проведення спільних навчань, тренувань;
- контроль стану готовності.

За режимом готовності до дій, органам управління ООДК доцільно спрямовувати діяльність щодо забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз таким чином:

а) у режимі повсякденної готовності, шляхом:

- сприяння проведенню постійного комплексного аналізу ризиків кризових ситуацій терористичного характеру в ППр та поширення його результатів між суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр;

- здійснення координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр щодо розроблення планів взаємодії та інших документів щодо узгоджених дій на випадок виникнення кризових ситуацій терористичного характеру;

- заслуховування представників суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр з питань формування резервів і додаткових спроможностей, необхідних на випадок виникнення кризових ситуацій терористичного характеру, а також наявності планів реагування на них;

- заслуховування осіб, відповідальних за функціонування інфраструктури ППр щодо заходів, які вживаються для забезпечення захищеності, безпеки та стійкості таких об'єктів, ініціювання перевірок їх технічного стану з метою забезпечення безперебійного функціонування в режимі підвищеної готовності, кризових або надзвичайних ситуацій терористичного походження;

- сприяння проведенню спільних із суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр навчань, тренувань щодо реагування на кризові ситуації;

б) у режимі підвищеної готовності, шляхом:

- забезпечення взаємодії з відповідною координаційною групою Антитерористичного центру при регіональному органі СБУ;

- залучення, у разі необхідності, інших суб'єктів, які на входять до складу суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр.

Під час забезпечення готовності до дій важливе значення приділяється аналізу наявних спроможностей та проведення потрібних заходів для їх нарощування.

Спроможності ООДК щодо боротьби з тероризмом в ППр – здатність усіх наявних сил та засобів, ресурсів, ефективно протидіяти терористичній діяльності і пов'язаним із нею ситуаціям в ППр на всіх етапах ескалації терористичних загроз та адаптуватись до мінливих їх змін.

На рисунку 1 етапи ескалації терористичних загроз представлені із урахуванням теоретичних положень, зазначених в (Поліщук, 2023).

Спроможність ООДК щодо боротьби з тероризмом в ППр доцільно оцінювати за етапами та критеріями:

а) забезпечення готовності до реагування, оцінюється за критеріями:

- надійність (урегульованість правових та організаційних аспектів діяльності, наявність необхідних ресурсів, поширення передового досвіду серед суб'єктів протидії тероризму в ППр, проведення тренувань, ужиття заходів щодо запобігання терористичним загрозам тощо);

- надлишковість (наявність резервів ресурсів за видами забезпечення);

- адаптивність (наявність додаткових джерел забезпечення (наприклад, ресурсу старшого начальника), планів взаємодії (реагування за різними варіантами впливу тероризму, гнучкість систем управління, зокрема у кризових та надзвичайних ситуаціях).

б) реагування на вплив тероризму, оцінюється за критеріями:

- оперативність проведення спільних заходів (дій) з локалізації ситуацій, пов'язаних із впливом терористичної діяльності та протидії її проявам;

- можливість швидкого залучення додаткових ресурсів;
- здатність координувати діяльність під час протидії тероризму;
- безперервність взаємодії між суб'єктами ІУК боротьби з тероризмом в ППр.

в) відновлення, оцінюється за критеріями:

- можливість завчасно прогнозувати та розробляти ймовірні сценарії впливу терористичних загроз і відновлюватись після їх впливу;
- уміння визначити допустимий рівень наслідків впливу терористичних загроз.

Нарощування спроможностей здійснюється на основі перевірки відповідності розроблених сценарних прогнозів та проведених заходів з протидії тероризму.

Реагування на вплив тероризму здійснюється відповідно до вимог (Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, 2016). Під час реалізації даного процесу органам управління ООДК, у межах своїх повноважень, рекомендується:

- здійснювати негайний перехід на посилений варіант охорони державного кордону з метою прикриття ППр та блокування дій осіб, причетних до терористичної діяльності;
- здійснювати постійний обмін усією наявною інформацією з іншими суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр, яка необхідна для реагування на вплив тероризму;
- залучати сили і засоби, необхідні для реагування на вплив тероризму;
- здійснювати постійний контроль за розвитком обстановки в ППр, щодо ситуацій (подій), пов'язаних із впливом терористичних загроз;
- здійснювати постійний аналіз ймовірних дій (тактики дії) осіб, причетних до терористичної діяльності, або її впливу на процеси функціонування ППр, його об'єкти;
- приймати управлінські рішення щодо необхідності проведення спеціальних дій (заходів) з протидії терористичній діяльності, пошуку причетних до неї осіб;
- здійснювати (надавати допомогу) управління заходами з протидії кризовим і надзвичайним ситуаціям терористичного походження, боротьби з проявами тероризму;
- забезпечувати проведення аварійно-рятувальних робіт.

Додатково, під час реагування на вплив тероризму органам управління ООДК рекомендується аналізувати: зміст і порядок виконання заходів, передбачених документами взаємодії з іншими суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр; готовність до дій; можливість швидкого залучення резервів (додаткових ресурсів); порядок управління заходами, координації та підтримання взаємодії.

В процесі відновлення органам управління ООДК рекомендується:

- здійснювати ситуативний аналіз подій та наслідків впливу терористичних загроз з метою вивчення сценаріїв розвитку ситуацій, подій та визначення рівня втрат);
- надавати пропозиції або застосовувати скоординовані зусилля для швидкого відновлення до штатних (повсякденних) умов функціонування ППр;

Важливим значенням в процесі відновлення є здатність швидкого повернення до повноцінного функціонування ППр за повсякденними (штатними) умовами.

З метою розвитку стійкості ППр до впливу терористичних загроз органам управління ООДК рекомендується у взаємодії із іншими суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр розробляти та впроваджувати рекомендації щодо:

- пріоритетних напрямів забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз;
- часткових цілей та завдань взаємодіючих суб'єктів боротьби з тероризмом ППр, розвитку їх спроможностей;
- напрямів і завдань розбудови механізму забезпечення стійкості ППр;
- ресурсів, необхідних для реалізації механізму забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз;
- планування з питань забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз;

- визначення порядку проведення узгоджених дій (взаємодії) для реагування на ситуації, події, що можуть виникнути на різних етапах ескалації терористичних загроз;
- змісту проектів або пропозицій до керівних документів з питань спільної діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр в ході забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз.

Механізм забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз за процесами є циклічний (див рис.1), тому після проведення заходів спрямованих на розвиток стійкості ППр, органам управління ООДК у взаємодії із суб'єктами боротьби з тероризмом ППр доцільно корегувати попередні процеси (Резнікова, 2022), для чого:

- надавати рекомендації щодо спільного оцінювання ризиків на основі адаптованих передових систем і методик інших країн;
- надавати рекомендації щодо використання результатів спільного оцінювання ризиків для корегування механізму забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз;
- узагальнювати та поширювати передовий досвід щодо посилення стійкості ППр до впливу терористичних загроз, за різними процесами її забезпечення;
- розробляти рекомендації щодо налагодження комунікацій стосовно аналізу ризиків та результатів виконання заходів щодо забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз;
- надавати рекомендації щодо захисту критичної інфраструктури ППр (систем енергопостачання, транспорту, зв'язку та інших важливих систем забезпечення функціонування ППр);
- надавати рекомендації щодо забезпечення кібербезпеки;
- надавати рекомендації щодо розвитку спроможностей ООДК протидіяти терористичним загрозам в ППр;
- надавати рекомендації щодо протидії радикалізації та екстремізму в ППр;
- надавати рекомендації щодо розбудова співпраці із правоохоронними органами суміжних держав.

5. Висновки

Отже, забезпечення стійкості міжнародних пунктів пропуску до впливу терористичних загроз доцільно здійснювати на основі запровадження механізму, який включає в себе комплекс поєднаних загальною метою завдань, функцій, заходів, процесів та дій, реалізація яких спрямована на розвиток спроможностей суб'єктів боротьби з тероризмом.

Використання органами управління органів охорони державного кордону рекомендацій щодо забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз дозволить:

- опрацювати комплексний підхід до реагування на широкий спектр терористичних загроз і кризових ситуацій в ході реалізації різних процесів циклу забезпечення стійкості ППр до впливу терористичних загроз (запобігання тероризму, забезпечення готовності, реагування, відновлення та розвиток стійкості (див. рис. 1));
- забезпечити ефективну взаємодію суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр із застосуванням сучасних технологій, активним залученням сил і засобів до процесів спільного запобігання й реагування на терористичні загрози, подолання їх наслідків, а також координацію такої діяльності;
- підвищити рівень інформованості посадових осіб суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр щодо характеру та актуальності терористичних загроз, кризових ситуацій та інших небезпек, а також порядку дій у разі їх виникнення. Це досягається, передусім, за рахунок поширення передового досвіду, необхідних знань і навичок щодо поточних і прогнозованих терористичних загроз та реагування на них, формування безпекового середовища в ППр;

- наростити готовність суб'єктів боротьби з тероризмом в ППр до реагування на будь-які терористичні загрози та здатність до відповідного реагування. Насамперед, це формування необхідних спроможностей та розробка документів взаємодії на випадок реалізації терористичних загроз, настання кризових, надзвичайних ситуацій терористичного походження та відновлення після них, проведення антитерористичних навчань та тренувань;

- забезпечити безперервність процесів функціонування ППр (здійснення контрольних процедур, надання послуг тощо);

- створити надійні канали комунікації між суб'єктами боротьби з тероризмом в ППр.

Практичне значення розроблених рекомендацій полягає в можливості їх використання під час організації оперативно-службової діяльності органів охорони державного кордону на рік або інший період, та в ході реалізації заходів забезпечення стійкості пунктів пропуску до впливу терористичних загроз.

Можливим напрямом подальших розвідок за темою дослідження вбачаємо обґрунтування рекомендацій органам управління органів охорони державного кордону щодо організації взаємодії з іншими суб'єктами інтегрованого управління кордонами щодо протидії конкретним видам терористичних загроз.

6. Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

7. Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.09.2023).
2. Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків : Постанова Кабінету міністрів України від 18 лют. 2016 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.09.2023).
3. Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30 лист. 2018 р. № 971. URL:

References

1. Pro skhvalennia Stratehii intehrovanoho upravlinnia kordonamy na period do 2025 roku : *Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy vid 24 lypnia 2019 r. № 687-r.* (2019) (Ukraine). Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text>.
2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro yedynu derzhavnu systemu zapobihannia, reahuvannia i prypynennia terorystychnykh aktiv ta minimizatsii yikh naslidkiv : *Postanova Kabinet ministriv Ukrainy vid 18 liut. 2016 r. № 92.* (2016) (Ukraine). Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D0%BF#Text>.
3. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhan okhorony derzhavnoho kordonu Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy : *Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 30 lyst. 2018 r. № 971.* (2018) (Ukraine). Available from :

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1468-18#Text> (дата звернення: 12.09.2023).
4. Андрощук О. С. Модель нечіткого логічного виводу оцінки ризику пропуску правопорушників через державний кордо. *Збірник наукових праць Військового інституту телекомунікацій та інформатизації Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. К.: ВІТІ НТУУ «КПІ», 2011. Вип. 1. С. 27–37.
5. Городнов В. П., Кириленко В. А., Каратаєв Р. Г. Модель визначення ступеня відповідності об'єкта уваги даним про потенційного порушника в пунктах пропуску через державний кордон. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : військові та технічні науки. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2009. № 46. С. 18–22.
6. Левадний І., Купрієнко Д., Боровик О. Наукова складова розвитку безпекового середовища держави: прикордонний аспект. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : військові та технічні науки. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2022. № 4(89). С. 51–102. <https://doi.org/10.32453/3.v89i4.1312>
7. Мельников О. Г., Вінярський Я. Я., Карпенко О. В. Особливості виявлення ядерних та радіоактивних матеріалів на кордоні в контексті загальної безпеки держави. *Науково-практичний журнал «Сучасна спеціальна техніка» Державного науково-дослідного інституту МВС України*. Київ, 2012. № 4(31). С. 125–134. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/319c886b-0cdc-4221-8603-ff8168ad9321/content>
8. Михайленко О. В. Моделювання злочинної діяльності на державному кордоні. *Збірник наукових праць Національної*
- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1468-18#Text>.
4. Androshchuk, O. S. (2011). Model nechitkoho lohichnoho vyvodu otsinky ryzyku propusku pravoporushnykiv cherez derzhavnyi kordo. *Zbirnyk naukovykh prats Viiskovoho instytutu telekomunikatsii ta informatyzatsii Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. Kyiv: VITI NTUU «KPI», Vyp. 1. pp. 27–37.
5. Horodnov, V. P., Kyrylenko, V. A. & Karataiev, R. H. (2009). Model vyznachennia stupenia vidpovidnosti obiekta uvahy danym pro potentsiinoho porushnyka v punktakh propusku cherez derzhavnyi kordon. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. Seriiia : viiskovi ta tekhnichni nauky. Khmelnytskyi : Vyd-vo NADPSU. № 46. pp. 18–22.
6. Levadnyi, I., Kuprienko, D. & Borovyk, O. (2022). Naukova skladova rozvytku bezpekovoho seredovyshcha derzhavy: prykordonnyi aspekt. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. Seriiia : viiskovi ta tekhnichni nauky. Khmelnytskyi : Vyd-vo NADPSU. № 4(89). pp. 51–102. <https://doi.org/10.32453/3.v89i4.1312>
7. Melnykov, O. H., Viniarskyi, Ya. Ya. & Karpenko, O. V. (2012). Osoblyvosti vyavlennia yadernykh ta radioaktyvnykh materialiv na kordoni v konteksti zahalnoi bezpeky derzhavy. *Naukovo-praktychnyi zhurnal «Suchasna spetsialna tekhnika» Derzhavnogo naukovo-doslidnoho instytutu MVS Ukrainy*. Kyiv. № 4(31). pp. 125–134. Available from : <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/319c886b-0cdc-4221-8603-ff8168ad9321/content>
8. Mykhailenko, O. V. (2015). Modeliuvannia zlochyynnoi diialnosti na derzhavnomu kordoni. *Zbirnyk naukovykh prats*

- академії Державної прикордонної служби України. Серія : військові та технічні науки наукове видання. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2015. № 1(63). С. 106–117.
9. Мурасов Р., Мещеряков І. Інформаційно-технічний метод попередження надзвичайних ситуацій терористичного характеру шляхом оцінки можливості ступеневого росту деструктивних подій викликаних каскадними наслідками первинного терористичного впливу. *Social Development and Security*. Київ, 2023. № 13(5). С. 180–191. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.5.17>
10. Нікіфоренко В. С. Організаційні та правові засади виявлення потенційних загроз національній (прикордонній) безпеці на основі обробки попередніх даних реєстрації особи. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. № 5. Т. 31(70). С. 64–69. <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.5/12>
11. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні : аналітична доповідь / Резнікова О.О. Місюра А.О. Дрьомов С.В. Войтовський К.Є. Київ : НІСД, 2017. 102 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-09/aktualniPitannya_press-1c1ef.pdf
12. Філіппов С. О., Марчук А. А. Практичні рекомендації щодо впровадження системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) як інструменту протидії транскордонним загрозам. *Збірник наукових праць «Правова держава» Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. Одеса. 2022, № 44 (2021). С. 70–77. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.44.245090>
- Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. Seriiia : viiskovi ta tekhnichni nauky naukove vydannia. Khmelnytskyi : Vyd-vo NADPSU. № 1(63). pp. 106–117.
9. Murasov, R. & Meshcheriakov, I. (2023). Informatsiino-tekhnichnyi metod poperedzhennia nadzvychainykh sytuatsii terorystychnoho kharakteru shliakhom otsinky mozhlyvosti stupenevoho rostu destruktivnykh podii vyklykanykh kaskadnymy naslidkamy pervynnoho terorystychnoho vplyvu. *Social Development and Security*. Kyiv. № 13(5). pp. 180–191. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.5.17>
10. Nikiforenko, V. S. (2020). Orhanizatsiini ta pravovi zasady vyivlennia potentsiinykh zahroz natsionalnii (prykordonnii) bezpetsi na osnovi obrobky poperednykh danykh reiestratsii osoby. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho*. Seriiia: yurydychni nauky. Kyiv : Vydavnychiy dim «Helvetyka». № 5. T. 31(70). pp. 64–69. <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.5/12>
11. Reznikova, O. O., Misiura, A. O., Dromov S. V. & Voitovskyi K. Ye. (2017). Aktualni pytannia protydii teroryzmu u sviti ta v Ukraini : analitychna dopovid / Kyiv : NISD. 102 s. Available from: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-09/aktualniPitannya_press-1c1ef.pdf
12. Filippov, S. O. & Marchuk, A. A. (2022). Praktychni rekomendatsii shchodo vprovadzhennia systemy obrobky poperednoi informatsii pro pasazhyriv (API/PNR) yak instrumentu protydii transkordonnym zahrozam. *Zbirnyk naukovykh prats «Pravova derzhava» Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova*. Odesa. № 44 (2021). pp. 70–77. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.44.245090>

13. Поліщук Д. Б. Методика формування та вибору варіанту комплексу заходів з протидії тероризму в пунктах пропуску суб'єктами інтегрованого управління кордонами. *Труди університету* : зб. наук. праць. Київ, 2023. № 5 (180). С. 60–78.
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» : Указ Президента України від 27 верес. 2021 р. № 479/2021. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11> (дата звернення: 28.09.2023).
15. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-03/reznikova-ukraineresilience2022_02.pdf
13. Polishchuk, D. B. (2023). *Metodyka formuvannia ta vyboru variantu kompleksu zakhodiv z protydii teroryzmu v punktakh propusku subiektamy intehrovanoho upravlinnia kordonamy*. *Trudy universytetu* : zb. nauk. prats. Kyiv. № 5 (180). pp. 60–78.
14. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku «Pro zaprovadzhennia natsionalnoi systemy stiikosti» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 27 veres. 2021. № 479/2021. (2021) (Ukraine). Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11>.
15. Reznikova, O. O. (2022). *Natsionalna stiikist v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyshcha* : monohrafiia. Kyiv : NISD. 532 p. Available from : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-03/reznikova-ukraineresilience2022_02.pdf